

L'esport informal i la construcció de l'espai urbà.

El cas del municipi de Barcelona

Ricardo Sánchez
Mateu Capell
Universitat Ramon
Llull, Barcelona

Aquest article analitza la pràctica de l'esport informal en els espais públics de la ciutat de Barcelona, tot compartint-lo amb la resta d'usuaris convencionals i configurant una xarxa d'activitats físicoesportives urbanes que sovint se situen fora de la iniciativa, el control i la gestió dels actors institucionals que conformen el sistema esportiu modern (administracions públiques, clubs, federacions esportives, etc.). Amb aquest article pretenem mostrar una aproximació a la complexitat del fenomen esportiu urbà des de la perspectiva de la vivència de la ciutat.

This article analyses informal sports activities in the public spaces of the city of Barcelona, activities that share these spaces with the rest of the conventional users creating a network of urban physical-sports activities that often lie outside the initiative, control and organisation of the institutional agents that make up the modern sports system (public administrations, clubs, sports federations, etc.). The article sets out to describe the complexity of the urban sport phenomenon from the perspective of those living in the city.

Introducció

En la ciutat de Barcelona és habitual trobar grups d'*skaters* ocupant les zones dels bancs i rampes d'algunes places dures, patinadors i ciclistes fent rutes entre la vorera i la calçada, corredors arreu i tot tipus d'activitats físicoesportives de procedència diversa com els "caminadors", la petanca, el futbol, el bàsquet, l'hoquei patins, el *tacatà*, els *bolos leoneses*, el *tanguilla*, les gimnàstiques orientals, els caminadors, el voleibol i les seves variants com l'equavolei, etc. Dit això, hem constatat que aquestes pràctiques es desenvolupen amb més o menys llibertat en l'espai públic, tot compartint-lo amb la resta d'usuaris convencionals i configurant una xarxa d'activitats físicoesportives urbanes que, a vegades, se situen fora de la iniciativa, el control i la gestió dels actors institucionals que conformen el sistema esportiu modern (administracions públiques, clubs, federacions esportives, etc.). Amb aquest article pretenem mostrar una aproximació a la complexitat del fenomen esportiu urbà des de la perspectiva de la vivència de la ciutat, fonamentant-nos en una investigació duta a terme des del Grup de Recerca i Innovació sobre Esport i Societat (GRIES) de la Universitat Ramon Llull, que incorpora un treball de camp fet en diferents fases durant el període 2002-2006.

Aquest article s'estructura en quatre apartats: en primer lloc, es tracta l'evolució de l'espai de l'activitat físicoesportiva a partir del joc d'equilibris entre la pràctica reglada feta en el poliesportiu tancat i la pràctica informal que viu el carrer obert de la ciutat. En segon lloc, ens fixem en les característiques, la transformació i els usos esportius de l'espai públic urbà, analitzant les diferents pràctiques des d'una perspectiva global de reinvençió de la ciutat. En tercer lloc, estudiem els itineraris urbans de les diferents pràctiques físicoesportives com a mitjà per la vivència fluida d'una ciutat sempre redescoberta. Per últim, apuntem de manera crítica alguns aspectes rellevants del paper de les polítiques esportives i administratives al voltant d'aquest fenomen.

L'auge de l'esport en l'espai urbà comporta un notable canvi en la mateixa concepció del que es coneix com a «activitat física».

Evolució dels espais de l'activitat fisicoesportiva

L'esport modern va aparèixer amb la societat i cultura de la seva època, adoptant moltes de les seves característiques: la secularització, la igualtat d'oportunitats, l'especialització, la racionalització, la burocratització, la quantificació i la cerca del rècord (Guttman, 1978). Això també va afectar la forma de pensar el temps i l'espai esportiu. Per alguns autors (vegeu, per exemple, Martínez del Castillo i Puig, 1998), aquesta necessitat d'especialització, racionalització i reglamentació va ser un dels elements clau en la manera de pensar l'espai esportiu, tal i com queda patent en la creació d'equipaments esportius que es va donar a tot Europa durant el final del segle XIX i els inicis del segle XX. En aquell moment, van aparèixer diversos tipus d'instal·lacions que, seguint les propostes urbanístiques del moment, van anar evolucionant des d'espais multifuncionals, sense límit d'accessibilitat ni separació entre practicants i espectadors –com les que es donaven en l'esport tradicional– cap a espais tancats i especialitzats amb controls d'accés i de separació entre els diversos tipus d'usuari.

Com era d'esperar, la regulació i planificació de les dotacions esportives va ser –i ha estat sempre des de llavors– un element clau en el punt de mira de les administracions públiques, que van incidir activament en les infraestructures i la promoció d'allò que actualment configura el model esportiu convencional modern. En el cas espanyol, s'observa el joc entre els dos models diametralment oposats de regulació de la planificació de les dotacions esportives que defineix Rodríguez (2001). Per una banda, el model “des de sobre”, que actua a partir d'una estratègia urbanística i política determinada i, per l'altra, el model que llegeix les demandes ciutadanes d'institucionalització de pràctiques en fase emergent, fent actuacions d'assimilació i regulació d'espais i pràctiques “des de sota”. No cal dir que, actualment, aquest últim té el repte de donar resposta a totes aquelles pràctiques esportives que desborden els espais i equipaments esportius existents, ja que no només es tracta d'usos esportius de zones perifèriques i aïllades sinó que el fenomen arriba al bell mig de les zones més con-

corregudes de les nostres ciutats. De la mateixa manera que en circumstàncies similars en altres àmbits, la resposta de les administracions es tradueix en una preocupació pel desordre i un intent de domesticació. Sens dubte, aquest fenomen d'esportivització del carrer evidencia la necessitat d'abandonar l'exclusivitat dels espais tancats i reglats per part de l'Administració, afavorint-ne l'obertura a les pràctiques que es desenvolupen en l'espai urbà, seguint la idea de viure la ciutat sense compromisos.¹

Tanmateix, aquest fenomen de regulació, impulsat a partir de criteris funcionals, racionalitzadors

---

1. Trobem un exemple paradigmàtic en un anunci televisiu de l'Ajuntament de Barcelona que promocionava l'eslògan “viu Barcelona”, on apareixia un surfista d'edat avançada però modern, amb cua, vestit de neoprè, corrent pels carrers de la ciutat amb la taula de surf sota el braç, saludant els conciutadans –amb els quals manté una relació efímera– fins arribar al mar. En definitiva, viu Barcelona, però individualment i de manera cívica, sense compromisos ni obligacions.

*L'esport, com a sistema obert i dinàmic, està generant una "esportivització" en i de la vida urbana, la qual cosa comporta, pel que fa a l'espai, una important transformació en els usos i pràctiques de l'espai, com és el cas dels carrers amb l'aparició del "carril per a bicicletes".
Fotografia: noves vies per a ciclistes a Barcelona.*

i polítics, mai ha respost completament a les demandes ciutadanes respecte les necessitats d'ús esportiu dels espais públics. Dit d'una altra manera, malgrat l'esforç de control, es nota des de fa dècades un impuls ciutadà cap a la reconquesta esportiva del carrer, de tal manera que "ja no podem parlar d'espai esportiu sinó, una vegada més, d'espai en general" (Puig, 1990). Un exemple clar de la tendència ciutadana a "esportivitzar" el carrer, el trobem en les enquestes d'hàbits esportius que encarrega periòdicament el Consejo Superior de Deportes:² el 1990, un 40% de practicants utilitzava llocs públics com el carrer, parcs, camp, etc., percentatge que ha augmentat fins al 43% en el 2005. En el cas de Barcelona, les dades de l'última enquesta del 2006 mostren que els practicants que utilitzen habitualment l'espai públic urbà estan al voltant del 75% (el carrer, un 39,8%; els parcs, un 22,8%; la platja, un 9,9%; el port/mar, 5%). Al mateix temps, un 42,6% dels practicants no fan servir mai instal·lacions esportives.³

Per tal d'entendre aquestes tendències, no podem oblidar que l'esport és un sistema obert (Puig i Heinemann, 1994), dinàmic, en contínua transformació, les línies d'evolució del qual es dirigeixen cap a unes pràctiques més personalitzades,⁴ deslocalitzades, que permeten la combinació i el trànsit entre diferents pràctiques i, com assenyala Pocie llo (1995), amb incorporació de la tecnologia, l'aventura i el risc. A més, aquestes característiques permeten trencar amb els límits que imposen els equipaments esportius moderns de manera evident en moltes de les "noves" pràctiques ludicoesportives que es fan en espais col·lectius no convencionals de la ciutat i que configuren el que podem anomenar com "esport urbà" (vegeu la gran aflluència de ciclistes urbans que han aparegut durant les últimes dècades a la ciutat de Barcelona, que utilitzen tot tipus de superfícies com la vorera, la calçada, els parcs, els carrils bici, etc.)⁵. Aquestes pràctiques sovint aporten noves formes d'entendre l'activitat física no competitiva, així com també de repensar i superar constantment les normes dels espais preestablerts del joc i, per tant, dels espais urbans convencionals. D'aquesta manera, "s'esportivitzen" els diversos espais de la ciutat (carrers, places, edificis, voreres, etc.) a través d'u-

na gran diversitat d'usos fisicoesportius que es desenvolupen i s'estenen de manera heterogènia i intermitent –fluida– per moltes ciutats modernes del primer món.

Els canvis en l'activitat física al carrer, la seva eclosió i la seva massificació es reflecteixen –alhora que en són el producte– dins de les polítiques esportives públiques, en un procés de retroalimentació. Així, podem trobar la importància que es dona a aquest tipus de pràctica esportiva dins del Pla Estratègic de l'Esport de Barcelona, tal i com veiem en el *panell 4: un esport que construeix socialment la ciutat*.⁶ A més, s'observa la preocupació per l'opinió dels ciutadans al voltant de l'Ajuntament de Barcelona i dels equipaments esportius de carrer, reflectida en l'última enquesta d'hàbits esportius dels barcelonins de 2006.⁷ En efecte, s'hi observa que la ciutadania prefereix en un 95% la millora dels equipaments al carrer i l'aire lliure, mentre que són menys populars les idees de promoció econòmica a través de l'esport, com la "marca Barcelona com a ciutat de l'esport" o la "desgravació fiscal de la pràctica esportiva".

Amb tot això, l'*esport urbà* s'inclou com un element més del que Bauman (2000) anomena la *modernitat líquida*, on tot allò sòlid s'esvaeix (el sistema esportiu modern, en el nostre cas), i dona lloc a formes socials poc determinades: solidaritats toves, compromisos efímers, etc., així com també a la "urbanitat" que defineix Delgado (1999, 2007), caracteritzada per l'ambivalència, l'absència de lloc i l'estil erràtic. L'espai urbà es presenta com a itinerari, com a flux dels diferents actors socials, com a moviment i dinamisme de les interaccions i de les pràctiques. Seguint aquesta idea, el nostre estudi pretén dibuixar no només els canvis d'ús dels espais públics urbans, sinó també el d'aquests itineraris fisicoesportius que caracteritzarien la modernitat líquida actual.

L'ús esportiu dels espais públics a Barcelona

Les dades empíriques que donen suport a aquest article es fonamenten en diversos treballs de camp fets durant el període 2002-2006 des del GRIES (URL). Aquestes actuacions s'emmarquen en una línia de recerca que pretén observar les pràctiques fisicoesportives urbanes que es desenvolupen en l'espai públic de la ciutat de Barcelona, posant especial atenció a aquelles pràctiques que redefeixen els usos d'alguns espais (Pujadas i Sánchez, 2003; Capell, 2005; Bassa, Chamorro i Moragas, 2006; Capell i Sánchez, en premsa).⁸

Pel que fa als llocs més utilitzats i les tendències d'ús a la ciutat, coincidim amb l'estudi de Camy (1993) a apuntar com a espais privilegiats el carrer i les places (on, com ja hem comentat, les activitats es disputen l'espai amb les administracions públiques), els parcs urbans i les zones verdes (alguns dels quals s'han adaptat de manera que sigui possible la cohabitació entre practicants i usuaris convencionals com és el cas dels carrils bici, circuits DiR, el gimnàs a l'aire lliure del Passeig Marítim, etc.), les àrees urbanes abandonades (amb usos fràgils i intermitents, com ha estat el cas de la Foixarda de Barcelona durant anys, malgrat que ara existeix certa organització entre els practicants per al seu manteniment furtiu)⁹ i els aparcaments públics aïllats del trànsit (com és el cas de l'espigó de la Vila Olímpica on hem observat *freestylers* de bicicleta o *windskaters*, a més dels pescadors i vianants habituals). En definitiva, trobem la major part dels esportistes urbans en espais amplis (passeigs, platges, parcs), diferenciats (diferents nivells d'alçada dels passeigs, parcs amb zones asfaltades i zones enjardinades, rampes i escales...) i diversos (*half pipes*, cistelles de bàsquet, pistes de petanca, carrils bici, bancs per seure, baranes, voreres, rampes, calçades...), en convivència, no sempre exempta de dificultats, amb la resta d'usuaris.

Si bé entenem que la majoria dels tipus de pràctiques es troben presents en gran part de la ciutat, cal dir que s'observen alguns matisos diferencials per districtes. L'anàlisi dels espais públics amb usos esportius s'aborda principalment des de la perspectiva del districte i de la ciutat de manera global i no únicament de l'espai com un element

urbà aïllat. En aquest sentit, no podem oblidar que gran part de les pràctiques són itinerants i transversals en els diferents districtes i barris. Amb tot, podem trobar característiques distintives en alguns districtes, que poden anar lligades a aspectes diversos: com ara les possibilitats que ofereix l'espai (tipus d'espai, proximitat, etc.), el caràcter de la pràctica (necessitat d'equipaments específics, com-

---

2. García, 2006.

3. Ajuntament de Barcelona, 2006a.

4. Per analitzar els processos de personalització de la societat contemporània i, també, les pràctiques fisicoesportives "a la carta", vegeu Lipovetsky (1994).

5. L'èxit de la bicicleta, tant a Barcelona com a d'altres ciutats catalanes i espanyoles i també en zones interurbanes, ha arribat fins a tal punt que ha calgut una regulació especial del seu ús (recollida en les Modificacions a l'*Ordenança de Circulació de Vianants i de Vehicles* del 2006 [Ajuntament de Barcelona, 2006c] i en el *Reglamento General de Circulación* del 2003 [Ministerio de la Presidencia, 2003]) i també ha donat peu a noves propostes administratives de regulació i oferta d'activitats (carrils bici, pàrquings de bicicleta, les "diades de la bici", les iniciatives de combinació de ciclisme i transport públic, els alcaldables en bicicleta com a acte de campanya, la iniciativa del *Bicing*, etc.).

6. Les propostes més prioritzades són: 1) Potenciar els equipaments esportius de carrer com a espais de trobada i de relació social en l'espai públic. (...) Incorporació de zones d'esport "informal" en alguns dels nous espais públics. (...) Creació d'espais semioberts a l'entorn de les instal·lacions esportives municipals que permetin un espai controlat de joc i de trobada, interrelacions socials de les famílies, una tasca de difusió i d'educació i un vincle extern de la instal·lació; 2) acceptar i fer possible la coexistència de diferents cultures esportives i 3) transferència de recursos econòmics des de l'esport professional, etc.

Document accessible a: <http://www.bcn.es/esports/plaesstrategic/presentacio/ca/docs/lesmesprioritzades.doc> (Ajuntament de Barcelona [2002], en línia).

7. La majoria dels quals (espais naturals com parcs, platges, places..., carrils bici, espais públics delimitats i mobiliari esportiu urbà) reben un aprovat just en aquesta valoració (Ajuntament de Barcelona, 2006a).

8. Per altra banda, aquesta temàtica també ha estat objecte d'investigació des del Laboratori de Ciències Socials de l'INEFC de Barcelona, i ha generat un curs de doctorat sobre esport i espai urbà i una línia de recerca, ambdós dirigits per Núria Puig i Gaspar Maza, en col·laboració amb l'Institut Barcelona Esports i l'Ajuntament de Barcelona (2007).

9. Per una aproximació al fenomen de l'escalada a la Foixarda, vegeu Camino, 2003.

petitiu o no, etc.) i el perfil del practicant (cultura esportiva del practicant, diferents formes de fer i pensar la pràctica, etc.).

Pel que fa a les característiques de l'espai cal dir que, si bé és evident que generen un marc de possibilitats d'usos (en el barri de Sant Martí a la zona de la platja és on es desenvoluparan les pràctiques relacionades amb l'aigua –*windsurf*, vela, etc.– activitats que, òbviament, no es poden donar en altres zones de la ciutat), en cap cas determinen el tipus de pràctica a fer-hi. Per exemple, podem trobar usos d'escalada en llocs "apropiats", com és el cas de la pedrera de la Foixarda, en podem trobar en llocs "reinventats", com el bloc (en anglès, *boulder*) de la Foixarda i, també, en espais "inversemblants", com el monument dedicat a Narcís Monturiol (que es troba en una petita placeta dura, en la intersecció triple entre el carrer Provença, l'Avinguda Diagonal i el carrer Girona; s'hi van observar tres escaladors que, cal dir-ho, anaven preparats amb indumentària tècnica). Trobem, a més, espais multiusos (com per exemple la plaça del MACBA o la plaça Universitat) i equipaments esportius en zones urbanes que faciliten la pràctica, com el cas dels carrils bici, les taules de tennis taula, les pistes de bàsquet de la Mar Bella o del Parc de l'Escorxador. Finalment, un element que condiona el tipus d'usos esportius dels espais urbans també pot ser el caràcter del barri (història, demografia, immigració, urbanisme, associacionisme, etc.), com per exemple el cas dels districtes amb un percentatge elevat de població d'origen equatorià (Eixample, Horta, Sants, Nou Barris, Sant Martí), on s'hi poden observar practicants d'equavolei (per exemple, en el cas de la plaça de Joan Peiró, el parc de l'Escorxador o el parc del Poble Nou).

En referència a l'impacte social i urbà, les diferents modalitats d'ús es trobaran entre el límit de la seva mínima expressió, com pot ser la utilització individual, puntual i efímera de la vorera com a pista d'atletisme en les pràctiques del jòguing, i l'ocupació permanent i continuada, en majúscules, d'un espai, com pot ser una plaça per part de patinadors o skaters (per exemple, la plaça Països Catalans) o d'una zona verda d'un parc per part de practicants de gimnàstiques diverses com la capoeira o el tai-txí (per exemple, el Parc de l'Estació

del Nord o el Parc de la Ciutadella). Però, a més, també trobem que, en alguns casos, aquestes ocupacions a través de l'activitat física vénen acompanyades de mostres d'apropiació simbòlica de l'espai com són els grafitos o la reparació voluntària i "paralegal" del material urbà per part dels mateixos practicants que els perjudiquen, transformant la gestió del mobiliari urbà en una part més de l'activitat. Un exemple molt interessant d'aquest tipus d'apropiació el trobem en el cas que ja hem comentat de la Foixarda, on s'observa l'esforç de construcció i condicionament de la zona de pràctica tant de la part corresponent a l'antiga pedrera, com en la part del túnel on hi ha el bloc, com també la simbologia identificadora de l'espai i els grups que l'utilitzen. Tal i com hem assenyalat més amunt, aquests usos esportius de l'espai urbà impliquen unes "apropiacions" de l'espai que no sempre es troben exemptes de conflictes.

Els fluxos esportius urbans

Com ja hem assenyalat anteriorment, des de la perspectiva teòrica adoptada, les pràctiques fisicoesportives itinerants (entenen com a tal no només aquelles que deambulen per un territori sinó també aquelles que migren de lloc de manera successiva) representarien les formes més "urbanes" de practicar esport i els seus protagonistes els nous "nòmades" de la ciutat.¹⁰ Observem com, en l'itinerari, apareixen els elements que caracteritzen la modernitat líquida: la mobilitat espacial, la creació d'una xarxa de relacions efímera i intermitent (connexions cel·lulars, en terminologia de Bauman [2003]), i la incertesa, com l'únic element de futur, entre d'altres. Una societat i una activitat física que fan de l'espai públic un espai per als públics, que generen una poligàmia de llocs on reconstruir la pròpia biografia personal de forma experimental i reflexiva (Beck, 2001). Es tracta, en definitiva, d'espais policulturals, reinterpretats permanentment de forma personal.

Com ja hem assenyalat, entre les diferents activitats fisicoesportives que fluctuen i recorren els espais públics urbans, podem trobar-nos ciclistes, patinadors, *skaters*, corredors, caminadors... tots ells

L'extensió de caire 'informal' de les pràctiques esportives significa la generació de noves possibilitats d'usos per als espais urbans. Fotografia: escalada a la Foixarda (Montjuïc, Barcelona).

amb motivacions diverses, deambulant per la ciutat. L'eclosió d'aquestes pràctiques físicoesportives urbanes a l'aire lliure i la seva extensió a tots els grups socials (homes, dones, joves, adults, gent gran...) fan que, des de l'Administració i altres institucions, s'intentin delimitar, "marcar", els itineraris d'algunes d'aquestes pràctiques, com és el cas que ja hem comentat dels carrils bici, els circuits DiR o, també, les fites de la carretera de les Aigües. L'interès per aquestes pràctiques també es tradueix en la voluntat d'apropiació d'esdeveniments esportius populars.¹¹ Tanmateix, en alguns casos, aquestes propostes institucionals (de les administracions i organitzacions privades) són ignorades o infrautilitzades com, per exemple, el cas del carril bici duplicat del passeig de Colom. En altres casos, aquests espais proposats són "colonitzats" per practicants d'altres disciplines (corredors, skaters, patinadors, caminadors i vianants) sempre que les característiques de l'espai ho permeten.¹² Finalment, trobem que la pròpia practica esportiva, aquella per la qual ha estat pensat l'espai, desborda l'itinerari marcat i flueix per altres zones, com és el cas dels ciclistes que utilitzen el carril bici de la Diagonal fins que arriben al seu final i enllacen amb el Parc Cervantes (en la zona de Llobregat) o el Passeig Marítim (en la zona de Besòs) o, circulant per qualsevol punt en la seva llargada, se'n surten

per enllaçar amb algun dels carrers confrontants de la ciutat.¹³

Entre les característiques dels diferents itineraris físicoesportius reals, no exclusivament els dissenyats des de les administracions i les organitzacions privades sinó tots aquells que, en algun moment, han estat utilitzats com a tals pels diversos practicants, podem trobar un gran ventall de possibilitats. D'una banda hi ha itineraris "tancats", redundants sobre el mateix espai, utilitzats, per exemple, en el cas dels caminadors-corredors en zones com la muntanya de Montjuïc i el parc de la Ciutadella; el cas dels parkour del Clot i de la part baixa de Sant Martí, etc. Aquests tipus de forma de practicar, itinerant tancada, abunda en la repetició en el mateix espai, dins el propi districte o barri convertint-lo en un lloc d'identitat marcada. D'una altra banda hi ha els itineraris "oberts" que recorren bona part de la ciutat passant per diversos districtes i barris com és el cas dels ciclistes, corredors, *skaters* i *longboarders*, patinadors que recorren gran part dels carrers de la ciutat; per exemple els ciclistes que utilitzen els carrers de la ciutat i enllacen amb la carretera de les Aigües, els caminadors que recorren el Front Marítim, els patina-

---

10. Amb relació al nou nomadisme urbà, vegeu Maffessoli, 2004.

11. L'any 2005 l'Ajuntament de Barcelona va donar suport directe a 58 actes esportius, que van generar una participació de 134.365 persones. Aquest any el mateix Ajuntament ha declarat *l'Any de l'Esport 2007* i anuncia 300 manifestacions esportives populars a la ciutat. Vegeu <http://www.bcn.es/anyesport/activitats.html> (Ajuntament de Barcelona [2007], en línia).

12. Hi ha espais delimitats que no són practicables per a determinats col·lectius, com pot ser el cas del carril bici del carrer Diputació o Consell de Cent, on no trobarem vianants ja que es troben a la pròpia calçada, o la carretera de les Aigües on no hi trobarem patinadors o *skaters* perquè no té el paviment adequat. D'altres, com les pistes de bàsquet del carrer del Taulat, són colonitzades puntualment per patinadors i *skaters* d'índole diversa.

13. Aquestes dues situacions que es donen en els usos físicoesportius de l'espai urbà, tant les que el colonitzen com les que el desborden, són controlades i, a vegades, sancionades per via administrativa a partir de l'aprovació de la nova *Ordenança de mesures per fomentar i garantir la convivència ciutadana a l'espai públic de Barcelona*, el gener de 2006 (Ajuntament de Barcelona, 2006b).

Les noves pràctiques esportives, que ocupen qualsevol espai lliure disponible, també estan afavorint el sorgiment de noves xarxes socials i, per tant, de nous models de convivència.

dors que fan rutes nocturnes per diferents vies de la ciutat,¹⁴ etc.

En qualsevol cas, cap classificació pot ser definitiva; s'entén que més enllà de la nostra aproximació anterior, podem trobar multitud de combinacions de formes de recórrer la ciutat que poden passar, per exemple, per itineraris que combinen la utilització de transport públic o privat amb la pràctica esportiva, com és el cas d'alguns caminadors que surten sense final preestablert i, quan estan cansats, tornen a casa en transport públic; skaters i longboarders que utilitzen els seus patins en les zones on poden del seu itinerari i van en transport públic en les que no; la nova iniciativa del Bicing,¹⁵ etc. És justament en aquest grup on poden donar-se amb més facilitat els itineraris pròpiament "urbans" en el sentit d'incertesa, sempre oberts a la sorpresa, sense un destí determinat. Es tracta, en definitiva, del recorregut que millor s'ajusta a la lògica del "passavolant" (Delgado, 2007). Així doncs, en totes les rutes assenyalades, com també en els llocs de pràctica, fins i tot en aquells que poden semblar rutinaris sobre el paper, tant la diversitat com l'afluència de gent –practicants i viants– fan que cada dia la pràctica sigui una experiència diferent: "Los miembros del grupo cambian como los días de la semana. ¡En el MACBA siempre hay gente nueva, que viene, que va!" (Data: 09/02 2006; Lloc: Plaça MACBA; *skater* 27a).

De fet, un element diferenciador d'algunes d'aquestes pràctiques o, millor, d'alguna de les formes de dur-les a terme i que, a la vegada, augmenta el grau d'aventura d'aquestes experiències, són les solidaritats més o menys difuses entre els grups de practicants, que es fan i es desfan tot fent plans a través de fòrums virtuals oberts a tothom (per exemple, el fòrum espanyol de parkour: <http://www.esparkour.com/>¹⁶), generant grups més o menys efímers que solen agrupar-se a partir d'interessos i objectius comuns.¹⁷ Així, per exemple, un excoorredor d'elit membre d'un equip d'una marca multinacional de productes esportius, que acostumava a córrer com a entrenament de rendiment juntament amb altres esportistes d'elit, pot modificar la seva xarxa de contactes, els itineraris, els objectius de la pràctica a través d'un fòrum d'Internet.¹⁸

Cal dir, a més, que alguns d'aquests grups improvisen les seves relacions sobre el terreny (per exemple, el grup de caminadors que es troben a la Barceloneta sense cita establerta i fan la ruta junts, tot conversant pel passeig Marítim). En aquest sentit, cal dir que la temàtica de les relacions entre els membres dels diferents grups està donant lloc a diferents treballs sobre la construcció de xarxes socials en l'esport informal.¹⁹ Un altre element que s'ha de destacar és la multiplicitat de motius –expressats per alguns dels mateixos practicants en entrevista oberta– la majoria dels quals pertanyen a un discurs basat sobre tres eixos fonamentals: la salut, la diversió i el contacte amb la natura. Tot això configura un camp d'usos esportius de la ciutat on podem trobar-hi tants tipus de pràctiques com persones practicants.

L'organització de l'esport urbà informal

Delgado (1999) utilitzava la dicotomia *polis* i *urbs* com a eixos que articulen l'allò orgànic enfront de l'allò mecànic, l'allò estructurat, determinat, enfront de l'allò indeterminat que s'està estructurant, la comunitat tancada enfront de la comunitat oberta, l'estructura enfront de la *comunitas*, el lloc enfront del no-lloc, etc. En un primer moment, pot semblar que l'activitat física al carrer, aquella que desborda els espais institucionalitzats i els agents esportius (clubs, federacions, etc.) i, en definitiva, aquella pràctica esportiva que es dona al marge del sistema esportiu modern, és una activitat "urbana":

informal, desorganitzada, efímera, etc. Doncs bé, malgrat això, ens trobem també amb intents més o menys fructífers d'allò que Heinemann (1999) anomenava "l'organització de l'esport no organitzat". Els intents d'estructurar aquestes pràctiques esportives informals emanen de diferents agents: els mateixos practicants, les institucions i organitzacions privades i l'Administració pública. Des del punt de vista d'alguns col·lectius de practicants, no tota pràctica esportiva informal urbana és presa com una alliberació total de les limitacions que imposa el sistema esportiu modern. Si bé algunes d'aquestes com l'atletisme de fons, el bàsquet, el voleibol, etc. surten de l'espai tancat de l'equipament especialitzat i colonitzen el carrer amb el jòguing, bàsquet de carrer, l'equavolei, etc., ens trobem amb altres pràctiques simbòlicament més "lliures", de lliscament, de risc, molt adaptades al carrer com l'*skate* en què, alguns dels seus practicants, veuen amb bons ulls la seva organització formal (constituir-se en federació) i reclamen equipaments especialitzats com *skateparks* (Sánchez, 2003, 2004). Amb relació a aquests últims, hi ha practicants que es manifesten d'acord amb la idea de: "(...) prefiero la pista preparada a la zona urbana. Si hubiera más pistas de estas no habría necesidad [d'utilitzar el carrer]. Desde mi punto de vista prefiero zonas especializadas para patinar." (Data: 22/feb 2006; Lloc: Plaça Antoni Gelabert; noi *skater* 18a).

Amb relació als responsables de les noves propostes d'esport urbà, cal dir que no totes sorgeixen des dels mateixos practicants, sinó que l'extensió de l'activitat física al carrer i la seva "bona imatge" poden ser utilitzades també des de l'àmbit privat organitzatiu per finalitats econòmiques, socials, polítiques i culturals diverses, més enllà de l'àmbit purament esportiu. Trobem un exemple d'això a la ciutat de Barcelona en el cas de "La Korricursa": una cursa "tan esportiva com festiva de suport simbòlic i pràctic a l'euskera", estudiada per Medina (2003, 125). Es tracta d'un ritual esportiu de construcció simbòlica del territori.

Pel que fa a les actuacions de control per part de l'Administració, el seu paper és ambivalent; podria considerar-se que les polítiques d'esport per a tothom (criticades a vegades pels estaments oficials de l'es-

port) han contribuït a l'extensió i massificació de l'esport informal.²⁰ Al mateix temps, manté una preocupació constant per dirigir-lo, acotar-lo i, en alguns casos, foragitar-lo. En definitiva, aquesta manca de control de l'activitat física urbana, habi-

---

14. A Barcelona s'organitzen sortides de patinadors que, si bé no tenen l'impacte de la *Lille Friday Night Roller* (Pasavant, 2001) o la *Blade Night de Berlín* (Dingel, 2001), agrupen un bon nombre de participants. Sobre aquestes sortides a Barcelona i més informació sobre el patinatge a la ciutat, vegeu <http://www.patinar-bcn.com> (Associació Espanyola de Patinatge en Línia).

15. El Bicing, que és una iniciativa de l'Administració pública catalana a través de l'empresa Barcelona de Serveis Municipals SA pretén ampliar l'oferta i la concepció ciutadana del transport públic més enllà del motor, posant bicicletes a disposició dels abonats per fer petits trajectes: "El Bicing és un nou mitjà de transport públic i un complement ideal al transport tradicional de la ciutat de Barcelona. La seva finalitat és cobrir els petits trajectes diaris que es fan per dins de la ciutat". Vegeu <http://www.bicing.com> (Barcelona de Serveis Municipals, en línia).

16. Kronik i Thrillka, en línia.

17. Amb relació a les noves socialitats i l'esport vegeu Sánchez (2003).

18. "Soy un chico de 35 años de Barcelona que está buscando chicos y chicas para correr juntos por la tarde 2 o 3 veces por semana. Llevo 12 años corriendo y en mi mejor época corrí (...) entrenando en alguna ocasión con atletas de élite (...). Ahora sólo entreno por hobby y por mantener la forma, por eso no me importa vuestro nivel, es sólo para poder entrenar en compañía que se hace más agradable. Yo vivo en [Barcelona] pero generalmente me suelo desplazar a la Vila olímpica, Montjuich y ahora que llega el buen tiempo también a la Carretera de les aigües, pero el día que no hay mucho tiempo la Diagonal hacia la zona universitaria también es bienvenida. En lo personal comentar que soy una persona educada, respetuosa, alegre, positiva, muy vital y de buena presencia, soy economista y trabajo en un banco. Os espero. Un abrazo." (Data del missatge: Diumenge 10 de juny de 2007). Consultable a www.loquo.com (Kijiji International Limited, en línia).

19. Sobre el tema de les xarxes socials a partir de l'esport urbà, consulteu les aproximacions de Puig, N., et al (2007), Institut Barcelona Esports, 2007 i Capell, M. i Sánchez, R. (en premsa).

20. La fi del funcionalisme racional com a paradigma organitzador ha estat recollida per Martínez del Castillo i Puig (1998) com un dels elements que permetrien dibuixar aquesta obertura social. Des d'aquest punt de vista, la posada en marxa de les polítiques esportives podria apuntar, entre d'altres, cap a la desregularització, la pèrdua d'autonomia i les ofertes globalitzadores.

tual i no organitzada, ha estat percebuda sovint per l'Administració general com una font de conflicte entre usuaris de la via pública, ja que "Vist que moltes d'aquestes activitats han de compartir l'ús amb altres que no són esportives, són freqüents els conflictes entre els diferents usos d'aquests espais i cada dia és més patent la necessitat d'una regulació." (Direcció General de l'Esport de la Generalitat de Catalunya, 2000,1). Així, actualment a Catalunya el Pla d'Instal·lacions Esportives de Catalunya estableix els criteris generals d'utilització d'aquests espais públics al mateix temps que els delimita, i proposa la creació del "parc lúdicoesportiu" que recull i diferencia els espais de pràctica esportiva informal.²¹ El control d'aquestes activitats pot arribar a la prohibició, tal i com es reflecteix en l'Ordenança de Mesures per Fomentar i Garantir la Convivència Ciutadana a l'Espai Públic de Barcelona (2006). Malgrat que a l'ordenança es toquen molts altres temes, en els apartats dedicats a l'activitat físicorecreativa al carrer se n'extreu: en el capítol quart (dedicat als jocs) es prohibeix "la pràctica de jocs de pilota, monopati o similars (...) que causin molèsties de certa intensitat als veïns o veïnes i vianants", "els jocs amb instruments o d'altres objectes que puguin posar en perill la integritat física" i "la pràctica d'acrobàcies i jocs d'habilitat amb patins o monopatins (...) [utilitzant] escales per a vianants, elements per a l'accessibilitat de persones discapacitades, baranes, bancs, passamans o qualsevol altre element del mobiliari urbà (...)". Cal afegir també que en el capítol desè, d'usos impropis de l'espai públic, s'ha disposat un article on es fa referència a la prohibició de l'ús de l'espai públic i els seus elements "de manera que impedeixi o dificulti la utilització per la resta d'usuaris" (per exemple el grup habitual d'immigrants que munten els seus camps d'equavolei en algunes zones verdes i parcs de Barcelona, impeding el pas a la resta d'usuaris) i "utilitzar els bancs i els seients públics per a usos diferents als quals estan destinats" (per exemple per grindar i fer acrobàcies amb monopati, per bé que ja hi ha un capítol dedicat exclusivament a aquest efecte).

Tanmateix, cal no oblidar que, paral·lelament, l'Administració pública es nodreix d'aquestes pràctiques informals al carrer en dos sentits; per una

banda, de la mateixa manera que en la resta de grans ciutats americanes i europees, Barcelona és seu de curses populars i esdeveniments macroesportius, utilitzats principalment com a eina de promoció i projecció internacional.²² A més, en el cas de la nostra ciutat tenim la promoció de la marca "Barcelona Esports". En aquest sentit, cal dir que a vegades la promoció i la internacionalització de la ciutat a través de l'esport també es produeix al marge de l'Administració, fins i tot en aquelles pràctiques més incòmodes. Per exemple, el monopati ha convertit Barcelona en centre turístic de primer ordre per als seus practicants de tot el món.²³ Per altra banda, la promoció de l'activitat física urbana també pot ser utilitzada per les institucions públiques com un mitjà d'higienització del carrer en detriment d'altres pràctiques amb pitjor imatge. L'esport, com a model de salut i benestar, promou la imatge d'una ciutadania cívica. La consigna política de "l'esporteu-vos bé" arriba al carrer.

Finalment, s'han fet propostes similars no només des d'àmbits administratius sinó des de posicions teòriques com el cas dels SAS (*sites d'aventures sportives*) i de les fórmules *Compact Centre-Ville* (centres comercials que incorporen l'aventura lúdica com a component d'atracció) que apuntava Pociello (1995) o les propostes més noves dels nous dissenys d'espais públics multiús pensats per als patinadors, entre altres col·lectius.²⁴ En efecte, segons Adamkiewicz (2001), els grans eixos de la gestió urbanística d'aquestes noves pràctiques esportives haurien de ser: un eix que passés per la "construcció d'espais específics" tant en el cas del "passeig" (per aquells que prefereixin deambular per la ciutat) com en el cas de les pràctiques acrobàtiques (per aquells que prefereixin millorar els seus trucs); un altre eix, hauria de dirigir-se a la "construcció d'espais públics urbans multiús" utilitzables per a diferents tipus d'activitats, incloses les de caràcter recreatiu i esportiu. Evidentment, això implica repensar els espais públics urbans, la seva forma, el mobiliari, els materials (per exemple utilitzant materials que limiten la contaminació acústica), els colors i la senyalització, etc. Es tractaria, per tant, de conjugar criteris utilitaris amb esportius i recreatius en general: "la *neutralitat* de l'espai urbà ha d'afavorir les expressions multiformes promogudes pels

Les polítiques de "l'esport per a tothom" han significat que l'activitat físicoesportiva hagi sortit dels seus indrets tradicionals de pràctica, tot apropiant-se, de manera continuada, de nous espais urbans.

usuaris i no tractar d'anul·lar aquests fenòmens utilitzant regles administratives de forta connotació repressiva" (Adamkiewicz, 2001,212).

Conclusions

Sens dubte, en la societat contemporània, l'activitat físicoesportiva ha desbordat l'espai tancat dels equipaments moderns i ha colonitzat els carrers de la ciutat. La retroalimentació entre les polítiques esportives que han afavorit el concepte "d'esport per a tothom", allunyant-lo del sistema competitiu i de rendiment, i les noves cultures esportives dels ciutadans, relacionades amb les característiques de la nostra societat que alguns autors qualifiquen com "líquida" (Bauman, 2000), "del risc" (Beck, 1998) o "hipermoderna" (Lipovetsky i Charles, 2006), ha generat un univers d'usos esportius del carrer.²⁵ Així, s'ha donat resposta a una idea d'espai i temps esportiu en contínua transformació, les línies d'evolució del qual es dirigeixen cap a unes pràctiques més personalitzades, deslocalitzades, que permeten la combinació i el trànsit entre diferents pràctiques i amb incorporació de la tecnologia, l'aventura i el risc, donant lloc a allò que podem anomenar "esport urbà". Aquestes pràctiques sovint aporten noves formes d'entendre l'activitat física no competitiva i de repensar i superar constantment les normes dels espais preestablerts del joc i, per tant, dels espais urbans convencionals i del concepte d'urbanitat, transformant-lo en el nou "nomadisme" urbà. D'aquesta manera, "s'esportivitzen" els diversos espais de la ciutat a través d'una gran diversitat d'usos físicoesportius que es desenvolupen i s'estenen de manera fluida per moltes ciutats modernes del món desenvolupat.

Com ja hem assenyalat, entre les diferents activitats físicoesportives que fluctuen i recorren els espais públics urbans, podem trobar-nos els elements que caracteritzen la modernitat líquida, una societat i una activitat física que fan de l'espai públic un espai per als públics, en definitiva, espais policulturals, reinterpretats permanentment de forma personal. Es tracta, en definitiva, d'una nova manera de viure la ciutat, de recórrer-la de manera molt diversa, a través d'itineraris, sempre oberts a l'at-

zar, a la incertesa i a l'aventura; de redescobrir-la i reinterpretar-la de forma personalitzada, inventant una ciutat en cada passeig.

Malgrat tot, ens trobem davant d'un procés de personalització institucionalitzat (Beck, 2001) guiat i promogut per les polítiques públiques urbanes i esportives. Un procés de llibertat dirigida. Encara

---

21. "El tractament dels espais s'ha d'adequar a l'activitat a l'activitat prevista (...) separar les activitats més sorolloses (...) Els diferents espais han d'estar convenientment senyalitzats, evitant creuament d'activitats que puguin tenir risc d'accident (...) les ondulacions pròpies o reforçades del terreny afavoreixen la delimitació dels espais, la privatització de les àrees, la diversitat del paisatge i l'activitat física." (Direcció General de l'Esport de la Generalitat de Catalunya [2000, 3]).

22. Per ampliar aquesta informació és interessant el punt de vista de Gratton i Herny (2001) en la seva publicació *Sport in the city*, on analitzen el rol de l'esport en el desenvolupament econòmic i social de les ciutats occidentals desenvolupades.

23. En una de les nostres intervencions de camp vam trobar diversos practicants nacionals i internacionals que estaven d'acord que "San Francisco era la cuna, ahora Barcelona es la catedral" (Data: 9/feb 2006; Lloc: Plaça Joan Coromines; noi *skater* 27a).

24. Vegeu <http://www.franklinspaine.org> (Franklin's Paine, en línia).

25. Per a una aproximació a la relació entre les característiques socials i les cultures esportives vegeu Sánchez i Sánchez (2001)

que, en un primer moment, pot semblar que l'activitat física al carrer és una activitat informal, desorganitzada i efímera, ens trobem amb intents més o menys fructífers d'organització de l'esport no organitzat, tant des dels mateixos practicants, com de les institucions i organitzacions privades i l'Administració pública. En definitiva, es tracta d'unes pràctiques que representen molt bé el joc entre les dues cares dels processos urbans: els usos esportius del carrer com a pràctica desorganitzada, en ebullició, pura possibilitat que, a la vegada, també es troben subjectes a processos d'organització, de control i de reglamentació des de diferents àmbits. No hi ha dubte que si l'esport era la clau per al coneixement de la societat moderna (Elias i Dunning, 1992), l'esport urbà és la clau per al coneixement de la ciutat.

BIBLIOGRAFIA

- ADAMKIEWICZ, É. (2001) "Glisse urbaine et redefinition de l'espace urbain". A: LORET, A.; WASER, A.M. (2001) *Glisse urbaine. L'esprit roller: liberté, apesanteur, tolerance*. París: Autrement, p. 200-212.
- AJUNTAMENT DE BARCELONA (2006a) *Enquesta. Hàbits Esportius a Barcelona. Presentació de resultats*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona.
- AJUNTAMENT DE BARCELONA (2006b) "Modificacions a l'Ordenança de Circulació de Vianants i de Vehicles del 2006". *Butlletí Oficial de la Província de Barcelona*. Barcelona. Ajuntament de Barcelona, núm. 110, p. 50.
- AJUNTAMENT DE BARCELONA (2006c) "Ordenança de mesures per fomentar i garantir la convivència ciutadana a la ciutat de Barcelona". *Butlletí Oficial de la Província de Barcelona*. [Barcelona.], núm. 20, annex-I, p. 14.
- BASSA, M., CHAMARRO, A., MORAGAS, M. (2006) "Deporte, espacio y construcción social del territorio: el caso del distrito de Sarriá-St. Gervasi de Barcelona". A: PUJADAS, X.; FRAILE, A.; GAMBAU, V.; MEDINA, F.X.; BANTULÀ, J. *Culturas deportivas y valores sociales*. Madrid: Librerías Deportivas Esteban Sanz.
- BAUMAN, Z. (2000) *Modernidad Líquida*. Buenos Aires: FCE.
- BAUMAN, Z. (2003) *Amor Líquido. Acerca de la fragilidad de los vínculos humanos*. Madrid: FCE.
- BECK, U. (1998) *La sociedad del riesgo. Hacia una nueva modernidad*. Barcelona: Paidós.
- BECK, U. (2001). "Vivir nuestra propia vida en un mundo desbocado. Individualización, globalización y política". A: GIDDENS, A.; HUTTON, W. (ed.) (2001) *En el límite. La vida en el capitalismo global*. Tusquets, Barcelona, p. 233-246.
- CAMINO, X. (2003) "Una aproximación informal del espacio urbano a través del depote: la Foixarda de Barcelona y la escalada". A: SÁNCHEZ, R.; MEDINA, X. (2003) *Culturas en Juego*. Barcelona: Icaria, p. 297-324.
- CAMY, J.; ADAMKIEWIKS, E.; CHANTELAT, P. (1993) "Sporting uses of the city: urban anthropology applied to the sports practices in the agglomeration of Lyon". A: INTERNATIONAL COMMITTEE FOR SOCIOLOGY OF SPORT (1993) *International Review for the Sociology of Sport*, 28, 175-185.
- CAPELL, M. (2005). "Esport, espai i construcció social del territori: el cas del Front Marítim de Barcelona". A: UNIVERSITAT DE VIC (2005) *III Jornades Universitàries de la Universitat de Vic: actes*. Vic: UVIC.
- CAPELL, M. i SÁNCHEZ, R. (en premsa) "Las redes del deporte informal en el espacio público de la ciudad de Barcelona: una aproximación cualitativa". A: PUJADAS, X. [et al.] (en premsa) *Deporte y comunicación*. Madrid: Librerías deportivas Esteban Sanz.
- DELGADO, M. (1999) *El animal público. Hacia una antropología de los espacios urbanos*. Barcelona: Anagrama.
- DELGADO, M. (2007) *Sociedades Movedizas. Pasos hacia una antropología de las calles*. Barcelona: Anagrama.
- DINGEL, (2001) *Le Shwebegefühl* de la Blade Night de Belin, a LORET, A. i WASER, A.M. (2001). *Glisse urbaine. L'esprit roller: liberté, apesanteur, tolerance*. 200-212. París: Autrement.
- DIRECCIÓ GENERAL DE L'ESPORT DE LA GENERALITAT DE CATALUNYA (2000) *Full Tècnic d'Equipaments Esportius* (vol. 19). Barcelona: Generalitat de Catalunya.
- ELIAS, N.; DUNNING, E. (1992) *Deporte y ocio en el proceso de la civilización*. Madrid: FCE.
- GARCÍA FERRANDO, M. (2006). *Postmodernidad y Deporte: Entre la Individualización y la masificación. Encuesta sobre hábitos deportivos de los españoles 2005*. Madrid: Consejo Superior de Deportes y Centro de Investigaciones Sociológicas.
- GRATTON, CH.; HENRY, I. (ed.) (2001) *Sport in the city: The role of sport in economic and social generation*. London: Routledge.
- GUTTMANN, A. (1978) *From ritual to record. The nature of Moderns Sport*. New York: Columbia University Press.
- HEINEMANN, K. (1999) *Sociología de las organizaciones voluntarias. El ejemplo del club deportivo*. Valencia: AEISAD - Tirant lo Blanch
- INSTITUT DE BARCELONA ESPORTS, AJUNTAMENT DE BARCELONA (2007) *Els espais públics urbans i l'esport com a generadors de xarxes socials a les grans ciutats: el cas de Barcelona*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona.

LIPOVETSKY, G. (1994) *El crepúsculo del deber. La ética indolora de los nuevos tiempos democráticos*. Barcelona: Anagrama.

LIPOVETSKY, G.; CHARLES, S. (2006) *Los tiempos hipermodernos*. Barcelona: Anagrama

MAFESSOLI, M. (2004) *El Nomadismo, vagabundeos iniciáticos*. México: FCE.

MEDINA, X. (2003) "Etnicidad y nuevos rituales deportivos urbanos: la Korricursa de Barcelona". A: MEDINA, F. X.; SÁNCHEZ, R. (ed.) (2003) *Culturas en juego. Ensayos de antropología del deporte en Espanya*. Barcelona: Icaria-ICA.

MARTÍNEZ DEL CASTILLO, J.; PUIG, N. (1998) "Espacio y tiempo en el deporte". A: GARCÍA, M.; PUIG, N.; LAGARDEIRA, F. (comp.) (1998) *Sociología del deporte*. Madrid: Alianza Editorial.

MINISTERIO DE LA PRESIDENCIA (2003) "Reglamento General de Circulación de 2003". A: MINISTERIO DE LA PRESIDENCIA (2003) *Real Decreto 1428/2003, de 21 de noviembre, por el que se aprueba el Reglamento General de Circulación para la aplicación y desarrollo del texto articulado de la Ley sobre tráfico, circulación de vehículos a motor y seguridad vial, aprobado por el Real Decreto Legislativo 339/1990, de 2 de marzo*. BOE, (306). Madrid: Ministerio de la Presidencia.

PASSAVANT, É. (2001) "Genèse et développement de la Lille Friday Night Roller". A: LORET, A.; WASER, A.M. (2001) *Glisse urbaine. L'esprit roller: liberté, apesanteur, tolerance*. 117-137. París: Autrement.

PUIG, N. (1990) "Reflexió sobre els equipaments esportius". A: ZARAGOZA, A.; PUIG, N. *Oci, esport i societat*. Barcelona: PPU.

PUIG, N.; HEINEMANN, K. (1994) "L'Esport en la perspectiva de l'any 2000". PUIG, N.; ZARAGOZA, A. (1994) *Lectures en sociologia de l'oci i de l'esport*. Barcelona: Universitat de Barcelona.

PUIG, N.; VILANOVA, A.; CAMINO, X.; MAZA, G.; PASARELLO, M.; JUAN, D.; TARRAGÓ, R. (2006) "Els espais urbans i l'esport com a generadors de xarxes socials. El cas de Barcelona". *Apunts. Educació física i esports*, (84), p. 76-87.

POCIELLO, CH. (1995) *Les cultures sportives*. París: PUF.

PUJADAS, X.; SÁNCHEZ, R. (2003) "Desarrollo urbano y usos deportivos y recreativos de la ciudad: el caso de la Barcelona contemporánea". HERNÁNDEZ, M.; NAVARRO, E.; LORENZO, A. (coord.) (2003) *II Congreso de Ciencias del deporte: actas*. Madrid: INEF (UPM).

RODRÍGUEZ, A. (2001) *Los lugares sociales del deporte en la ciudad de Sevilla*. Sevilla: Instituto de Deportes, Ayuntamiento de Sevilla.

SÁNCHEZ, R.; SÁNCHEZ, J. (2001) "Culturas deportivas y valores sociales: una aproximación a la dimensión social del deporte". *Apunts. Educació Física i Esport*, núm. 64.

SÁNCHEZ, R. (2003) "El deporte: ¿Nuevo instrumento de cohesión social?". A: MEDINA, F. X.; SÁNCHEZ, R. (ed.) *Culturas en juego. Ensayos de antropología del deporte en Espanya*. Barcelona: Icaria - ICA.

SÁNCHEZ, R. (2004) "Nuevos usos de la ciudad: actividades lúdico-deportivas y apropiación del espacio urbano". A: ORTIZ, C. (2004) *La ciudad es para ti. Nuevas y viejas tradiciones en ámbitos urbanos*. Barcelona: Anthropos.

REFERÈNCIES ELECTRÒNIQUES

Franklin's Paine. Skatepark Fund. (en línia), <http://www.franklinspaine.org> [consulta: 29/06/07].

Asociación Española de Patinaje. Patinar-bcn. (en línia), <http://www.patinar-bcn.com> [consulta: 29/06/07].

Barcelona de Serveis Municipals S.A. (2007). Bicing. (en línia), <http://www.bicing.com> [consulta: 29/06/07].

Kijiji International Limited. Loquo. (en línia), www.loquo.com. [consulta: 29/06/07].

Ajuntament de Barcelona (2007). L'any de l'Esport. Práctica Barcelona! (en línia) <http://www.bcn.es/anyesport/activitats.html> [consulta: 29/06/07].

Ajuntament de Barcelona (2002). Conferència d'exploració estratègica. Conclusiones Provisionals. (en línia), <http://www.bcn.es/esports/plaestrategic/presentacio/ca/docs/l'esmesprioritzades.doc> [consulta: 29/06/07].

Kronik i Thrillka. Es-parkour.com. (en línia), <http://www.es-parkour.com/> [consulta: 29/06/07].